

Lausunto

5.1.2024

VN/23407/2023
VN/23407/2023-OKM-41

Sosiaali- ja terveysministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoja hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattikoulutusstipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta. Esityksen tavoitteena on Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti julkisten menojen säästyminen ja työllisyyden lisääntyminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on osallistunut ehdotettavien muutosten vaikutusten arviointiin käytävissä olevan tilasto- ja tutkimustiedon pohjalta.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen tarkoituksena on ollut tukea Suomessa asuvien palkansaajien ja yrittäjien ammattitaidon kehittämistä ja ylläpitoa myöntämällä taloudellista tukea opiskelun ajalle. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää erittäin tärkeänä, että jokainen kehittää osaamistaan työuran aikana ja että suomalaisten osaamis- ja koulutustaso nousevat.

Jatkuvan oppimisen parlamentaarisisissa linjauksissa (2020) todetaan, että osaamisen kehittäminen pitäisi pystyä hoitamaan keinoin, jotka eivät pienennä työllisyysastetta eli vähennä työvoimaan osallistuvien osuutta tai määrää. Siksi työuran aikaisen osaamisen kehittämisen on tapahduttava pääsääntöisesti työtä ja opiskelua yhteen sovittamalla ja muutoin elämäntilanteen huomioon ottavalla tavalla.

Jatkuvan oppimisen parlamentaaristen linjausten ja Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti työikäisille kohdennettavaa koulutustarjontaa uudistetaan tarjoamalla tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, jotka vastaavat työelämän tarpeisiin ja joita voi suorittaa työn ohessa. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, aikuisopiskelijat suorittavat jo tällä hetkellä opintojaan pääosin töiden ohessa ilman etuuksia. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen todennäköisesti ohjaa työikäisten koulutuskysyntää vielä nykyistä enemmän lyhyempiin tai työn ohessa suoritettaviin opintoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen tulee vaikuttamaan koulutuksen toteuttamis- ja opiskelutapoihin. Esimerkiksi osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on jo uudistamassa pedagogisia prosessejaan siten, että opiskelu on aiempaa enemmän ajasta ja paikasta riippumatonta ja toteutetaan nykyistä enemmän iltaisina ja viikonloppuisin.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Aikuiskoulutustuki on muodostunut merkittäväksi osaksi erityisesti julkisen sektorin jatko- ja täydennyskoulutuksen urapolkuja, kuten hallituksen esityksessä todetaan. Noin 38 % tuensaajista opiskelee kasvatusalojen tai terveys- ja hyvinvointialojen koulutusta, ja tietyissä näiden alojen koulutusohjelmissä merkittävä osuus valmistuneista on saanut opintojensa aikana aikuiskoulutustukea. Nämä alat kärsivät jo tällä hetkellä osajapulasta. Vaikka kansantalouden tasolla aikuiskoulutustuen lakkauttamisella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia osaavan työvoiman saatavuuteen, riskinä on, että terveys-, hyvinvointi- ja kasvatusaloilla osajapula pahenee. Kyseiset alat ovat naisvaltaisia ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vaikuttaa erityisesti naisiin. Lisäksi näiden alojen aikuiskoulutustukea hyödyntäneissä ammateissa palkat ovat usein matalia, jolloin palkasta säästäminen opiskelua varten on usein hyvin haastavaa. Hallituksen esityksessäkin todetaan, että tämä aiheuttaa paineita kyseisillä aloilla muilla tavoin pyrkiä lisäämään henkilöstön halukkuutta kouluttautumiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuo esiin, että työnantajat voivat jatkossa hyödyntää nykyistä enemmän esimerkiksi erilaisia tilauskoulutuksen, oppisopimuskoulutuksen ja palkallisen opintovapaan malleja yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että hallituksen esityksen jatkovalmistelun yhteydessä tulisi aikuiskoulutusetuuksista annetun lain kumoamisen ja aikuiskoulutustuen lakkauttamisen johdosta tehdä teknisluonteisia muutoksia myös opintotukilakiin (65/1994). Opintotukilain mukaan opintotukea ei myönnetä sille, joka saa aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Aikuiskoulutustukea vähintään kahden kuukauden yhtäjaksoisen ajan saavat opiskelijat ovat kuitenkin oikeutettuja opintotukilain mukaiseen opintolainan valtiontakaukseen. Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on nykyisin aikuiskoulutustukea saavalla 650 euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriössä syksyllä 2023 valmistellun opintotukilain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 80/2023 vp) mukaan aikuiskoulutustukea saavan opintolainan valtiontakauksen kuukausikohtaista määrää korotetaan 850 euroon 1.8.2024 lukien.

Opintotukilain mukaan aikuiskoulutustukea saavalle opintolainan valtiontakaus voidaan myöntää hakemuskuukautta edeltävän kuukauden alusta lukien. Aikuiskoulutustuen saaja hakee opintolainan pankista ja sopii lainehdoista ja laina takaisinmaksusta pankin kanssa kuten muutkin opintolainan valtiontakauksen saajat. Opintolainan nostamista koskevan säännöksen mukaan aikuiskoulutustuen saaja voi nostaa opintolainan yhtenä eränä. Aikuiskoulutustukea koskevia säännöksiä sisältyy opintotukilain 6, 15, 15 a, 16, 23 ja 29 §:ään. Opetus- ja kulttuuriministeriö on aiemmin toimittanut sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotuksen muutettavista opintotukilain säännöksistä. Koska aikuiskoulutustuen saamisen vaikutuksesta opintotuen ja opintolainan valtiontakauksen saamiseen säädetään useammassa opintotukilain säännöksessä, pitää opetus- ja kulttuuriministeriö tarpeellisena, että mainittuihin pykäliin tarvittavat muutokset sisällytetään lausuttavana olevaan hallituksen esitykseen sen jatkovalmistelun yhteydessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että aikuiskoulutusetuuksista annetun lain kumoamista ja aikuiskoulutustuen lakkauttamista koskeva siirtymäsäännös on selkeä, ja että se ottaa mahdollisimman laajasti huomioon aikuiskoulutustuen saamisen ja myöntämisen eri tilanteet siirtymäaikana, koska aikuiskoulutustuen saamista koskevilla säännöksillä on vaikutusta siirtymäaikana myös opintolainan valtiontakauksen myöntämiseen ja opintolainan nostamiseen sekä niitä koskeviin mahdollisiin siirtymäsäännöksiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että luvusta 5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot on Tanskan kohdalla kerrottu vain toisesta käytössä olevasta aikuiskoulutustuesta. Esityksestä puuttuu tiivistys valtion aikuiskoulutustuesta (Statens Voksenuddannelsesstøtte), joka jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa koskee perusopetuksen ja lukion tuetun opetuksen osallistujia, joiden tulee olla niin sanotusti koulunkäynnin keskeyttäjiä etuutta saadakseen. Toinen osa koskee korkeakoulutusta, jossa tukea myönnetään ainoastaan aikuiskoulutus-kursseihin (ei tavallisiin korkeakoulukursseihin).

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaikutuksia eri ryhmien työuran aikaiseen oppimiseen seurataan. On tärkeää arvioida, miten tuen lakkauttaminen vaikuttaa työuran aikaisen kouluttautumisen kasautumisilmiöön tai osajapulaan tukea paljon hyödyntäneillä aloilla, kuten kasvatus-, sosiaali- ja terveysaloilla.

Ammattitutkintostipendi

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy hallituksen esityksen näkemykseen, ettei ammattitutkintostipendistä luopuminen ainakaan merkittävästi heikentäisi kannustimia tutkintojen suorittamiseen. Lisäksi stipendin lakkauttaminen on linjassa hallitusohjelman tavoitteen kanssa lisätä tutkintoja pienempien kokonaisuuksien tarjoamista aikuisille koulutusjärjestelmässä.

Ylijohtaja

Riitta Kaivosoja

Erityisasiantuntija

Saara Ikkela

Jakelu

STM Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/23407/2023-OKM-41

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: